

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

„Hij bleef wat Hij was en werd wat Hij niet was“

Lucas 2 : 7

De Here heeft ons de nacht gegeven, om alsdan naar bed te gaan en niet om naar de Kerk te gaan.

Hij vraagt van ons niet, dat we door middel van allerlei wijdingen onszelf proberen te wijden, maar dat we ons door Hem laten weiden, opdat ons leven Hem zij gewijd.

De Zone Gods was waarachtig en eeuwig God. En Hij bleef dat. Hij werd niet veranderd in een mens. Hij bleef wat hij was nl. waarachtig God.

Hij werd wat Hij niet was nl. waarachtig mens.

Ik was er niet, vóór ik werd geboren. Mijn Heiland was er, vóór Zijn geboorte.

Ik werd dan ook geboren. Hij heeft de menselijke natuur aangenomen.

Onze Here heeft geen aardse vader. Hij is ontvangen van de Heilige Geest.

Daarom kon Hij onze Middelaar zijn. Nu is Hij immers niet zoals wij, in zonden ontvangen en geboren, maar waarachtig en rechtvaardig mens, die ook tegelijk — vergeet toch dit woordje niet — waarachtig God is.

Emmanuël — met ons God — Matth. 1:23.

Maria was Zijn eigenlijke moeder. Hij heeft het vlees en bloed van de maagd Maria aangenomen.

Barth zegt, dat hij deze maagdelijke geboorte in het midden laat.

Zo! Hij haast zich er bij te zeggen, dat hij deze geboorte niet ontkent, maar ook niet handhaaft d.w.z.: het feit is voor hem van geen belang.

Maar Barth heeft niets in het midden te laten.

En Johannes schrijft in 1 Johannes 4 : 2 en 3: Alle geest, die belijdt, dat Jezus in het vlees gekomen is, die is uit God; en alle geest die niet belijdt dat Jezus in het vlees gekomen is, die is uit God niet.

Maar dit is de geest van de anti-christ, welke geest gij gehoord hebt, dat komen zal en is nu alreeds in de wereld.

Wij hebben niets in het midden te laten. Op grove wijze niet, op „geleerde“ wijze ook niet. Wij hebben het zó te belijden d.i. de Heilige Schrift na te spreken: Ontvangen van de Heilige Geest, geboren uit de maagd Maria.

En wél de woorden van de twaalf artikelen te handhaven, maar er een andere zin aan te geven, dat is: als valse profeten uitgaan in de wereld.

Als men echter de mensen maar diepzinnig en plechtig bij de neus neemt, merken de meesten niet meer, dat ze toch evengoed verschrikkelijk bij de neus genomen worden.

Want in de kribbe hééft gelegen Jezus Christus De Here, waarachtig God, tegelijk waarachtig mens. Doet dat feit er niet toe? Doet het „hoe“ van dat feit er niet toe? Het doet er zoveel toe, dat allen die dat feit nú ontkennen of in het midden laten, Hem eenmaal zullen zien. Hem van Wie Johannes schrijft: „toen ik Hem zag, viel ik als dood aan Zijn voeten“. Want Hij is geen figuur uit een roman, die zo of anders gedacht kan worden en dus alleen maar in het hoofd van de schrijver bestaat: een gedachte- ding. Maar Hij is de LEVENDE.

En dan zullen ze tegenover elkaar staan: Jezus Christus de Here, waarachtig God en waarachtig mens, ontvangen van de Heilige

Geest, geboren uit de maagd Maria én alle ontkeners of in-het-midden-laters.

Laten we toch met niemand „op wetenschappelijk niveau“ debatteren of discussieren over deze dingen, maar waarschuwen met de één-voud-igheid der Schriften en zelf gewaarschuwd zijn.

De oude Doopersen, zeggen onomwonden: dat Gods Zoon Zijn lichaam niet had van deze aarde, uit Maria, maar uit de hemel. Hij heeft met Maria niet meer contact gehad dan water met de buis waar het doorstroomt, dan zonlicht met het glas waar het dóór-valt; vloeistoffen die door een trechter lopen blijven toch onvermengd met de stof waaruit de trechter bestaat?

De achtergrond van hun beweren is, dat zij het creatuurlijke verdoemelijk achten omdat het maar creatuur, schepsel, is.

SPRUYTE DAVIDIS

Een spruytgen heeft de Heer geplant
Te Bethlehem int Jootsche lant
Wt Davids stam gesproten
Vol Conincklijke loten.

Sijn twijgen staen wijt wt-gebreyt
Met bloemen cierlijck overspreyt
Als met een peirlen crone.
Geen schoonheyt is soo schone.

In 's Heeren lusthof sal hy staen
Vol vruchten die de siel versaen.
Sijn loof geneest de crancken
Wijt boven alle drancken.

Gods waerheyt sal sijn wortel zijn,
Gods heete lied' sijn sonne-schijn,
Den groten Geest een reyne
En levende fonteyne.

O Vader goet, geeft dat wij ras
Dit over-costelijck gewas
Met herten vreugd' genieten;
Geen cruys sal ons verdrieten.

Jacobus Revius.

Dan is Christus een Schijnzoon van Maria.

Maar de zonde zit niet aan of in de stof, aan of in het vlees. Dit is de zonde van het vlees: dat het zich niet wil onderwerpen aan de klare, trouwe openbaring der Schriften: Het bloed (Hij werd wat Hij niet was) van Gods Zoon (Hij bleef wat Hij was) reinigt van alle zonden. (1 Johannes 1 : 7) en:

zij baarde haar eerstgeboren zoon en wond Hem in doeken en legde Hem neder in de kribbe.

De Schrift opent met een boek van geboorten. Genesis. Déze geboortegeschiedenis is de laatste. Nu betekent immers elke geboorte niet meer een leven van louter smart.

Er is opgemerkt, dat in het Oosten alle kinderen in doeken werden gewonden. De doeken zouden dan niet teken van armoede zijn (armelijke doeken) en zouden dus geen tegenstelling vormen met: babykleertjes, te voren door de moeder met zorg klaar gemaakt. Die dit gezegd hebben zullen het wel weten. We mogen trouwens Maria geen

UIT DE INHOUD:

„Hij bleef wat Hij was en werd wat Hij niet was“ J. K.

De liefde van God en de liefde tot God H. J. J.

Calvijn over kerkscheuring (III) C. V.

Maria J. B.

Naar de top der aarde (X) P. G.

Psalmen, lofzangen en geestelijke liederen D. W. L. M.

Rectoraatsoverdracht in Kampen Persschouw C. V.

Kerknieuws

moeite aan doen, dat zij geen voorbereidselen zou getroffen hebben.

Het gaat er immers ook niet om, dat het doeken waren en niet kleertjes met een borduurseltje. Maar: Hij werd óók in doeken gewonden, als alle kindertjes. Hij óók.

Wij hebben die doeken (kleertjes) nodig als bescherming. Hij óók. Zo is Hij ons in alles gelijk geworden, zonder zonde. Hij is in onze wereld gekomen, om ons te redden. Hij komt midden in onze zondenood. Deze doeken zeggen: Christus Jezus zal op aarde een kleed dragen.

„En zij waren beiden naakt, Adam en zijn vrouw; en zij schaamden zich niet.

En zij werden gewaar dat zij naakt waren.

En de Here God maakte voor Adam en zijn vrouw rokken van vellen, en trok ze hun aan“.

Hij heeft aan het begin van Zijn levensweg wel willen dragen de tekenen van onze schaamte en schande, het bewijs dat wij zondaren zijn.

Hij lag daar in doeken gewonden en niet met een stralenkrans om de slapen.

Hij is gekomen niet in een Paradijs, maar op een gevloekte aarde.

Dát zegt óók de kribbe. Veilige schuilplaats. Maar dat Hij ook een veilige schuilplaats nodig had. De kribbe in een harde wereld: geen plaats voor hen in de herberg. Er staat niet, voor Hem. Maar in zulk een wereld kwam Hij, waarin ieder zichzelf het naast is. Vol zondenood.

Daar lag een echt mens, geboren uit een vrouw in een echte kribbe. Kribbe gij zijt echt. En later hing Hij aan een echt ruw houten kruis. Het kruis is echt.

Alzó heeft Hij ons verlost.

Zo heeft Hij ons aangenomen.

Hij is nu boven. Jezus d.i.: de Here redt.

Op een Kerstdag reed mij een „Roomse“ taxichauffeur ergens naar een kerk. Hij meende een „stichtelijk“ gesprek met mij te moeten voeren en zei: „Toen wij een week of wat geleden een baby kregen, maakte mijnheer Pastoor er niet zoveel drukte van als vannacht bij ons in de kerk. Ik kruip er vanmiddag als het even kan nog een paar uurtjes onder. Maar ja, deze was voor allemaal, zullen we maar zeggen“.

Hij wist niet wat hij zei. Hij verstond niet de Waarheid die hij tóch zei:

Deze, die miljoenen zaligen zal, werd, ontvangen van de Heilige Geest, geboren uit de maagd Maria, gewonden in doeken, gelegd in de kribbe, in Bethlehems stal.

Brouwershaven.

J. KEIZER.

De liefde van God en de liefde tot God

De Heilige Schrift spreekt veel van de liefde Gods. Maar meer nog is er sprake van het liefhebben Gods. Als ik wel ben ingelicht komt het zelfstandig naamwoord liefde, van God gezegd, slechts vier keer in het Oude Testament voor. Terwijl daar twee en dertig maal sprake is van het liefhebben Gods. Misschien zegt iemand bij zichzelf, dat dit toch geen verschil maakt. Maar het komt mij voor, dat we daarop wel hebben te letten.

Wijsgeren hebben veel nagedacht over de vraag wie God is. En ze hebben trachten uit te vinden welke eigenschappen er in God zijn. Zij hebben geprobeerd te begrijpen, dat is met hun verstand te omvatten, wie God is. Ze hebben nagedacht over het zijn van God. Maar de Schrift spreekt veel meer van Gods doen. Hij is niet „het zijn” of iets dergelijks. Maar Hij is de levende God, die handelt en werkt en ingrijpt in de geschiedenis der volken en doet al wat Hem behaagt. Daarmee is ook in overeenstemming dat er — zeker in het Oude Testament — vaker sprake is van het feit, dat God liefheeft, dan van Gods liefde.

Het is al zeer moeilijk onder woorden te brengen wat liefde is en wat we hebben te verstaan onder liefhebben. Iedereen weet wel wat er ongeveer mee bedoeld wordt. Maar wie kan zeggen wat het is? Probeert het maar eens. Het zal u spoedig duidelijk worden, dat woorden te kort schieten om de zaak of handeling, die we tot uitdrukking willen brengen, werkelijk weer te geven. Is het een rimpeling van het gevoel? Iedereen zal zeggen: het is veel meer. Is het een neiging van onze wil? Dat is veel te weinig gezegd. Is het een uiting van onze gedachten? Daarmee zou geen geliefde tevreden zijn. Maar wat is het dan wel? Laten we maar erkennen, dat we het niet volkomen onder woorden kunnen brengen. En daarvoor hoeven we ons niet te schamen. Juist het hoogste en het diepste wat ons leven vervult kunnen we niet uitspreken. Eén ding weten we uit de Schrift wel. Dat de liefde en het liefhebben met ons hart te maken heeft. Maar daarmee vorderen we nog niet zo heel veel. Want wie zal zeggen, wat het hart in deze uitdrukking betekent? In elk geval mogen we wel zeggen, dat het liefhebben te maken heeft met ons gevoel en met ons verstand en met onze wil en met alle krachten en gaven, die God aan de mens heeft gegeven. Dat blijkt wel uit wat geschreven staat in Marc. 12 : 30: „En gij zult de HERE uw God liefhebben uit geheel uw hart en uit geheel uw ziel en uit geheel uw verstand en uit geheel uw kracht”.

Maar als het reeds zo zwaar is onder woorden te brengen wat menselijke liefde is, hoe zullen wij dan kunnen zeggen wat de liefde Gods is? We kunnen er dunkt mij wel dit van zeggen, dat ze onbegrijpelijk en ondoorgrondelijk is en dat ze alle verstand te boven gaat. Zoals dit alles van God geldt, zo geldt het ook van zijn liefde en van al zijn deugden. Maar zoals we God kunnen kennen door Zijn openbaring, zo kunnen we ook Zijn liefde kennen uit hetgeen God Zelf daarvan geopenbaard heeft.

Verder kunnen we wel zeggen, dat Gods liefde niet wordt opgewekt door het voorwerp, waarnaar Zijn liefde uitgaat. Dat blijkt duidelijk uit het bekende woord uit Deut. 7 : 6v: „Want gij zijt een heilig volk voor de HERE uw God; U heeft de HERE uw God verkoren, dat gij Hem tot een volk des eigendoms zoudt zijn uit alle volken, die op de aardbodem zijn. De HERE heeft geen lust tot u gehad noch u verkoren om uw veelheid boven alle andere volken, want gij waart het

BETALING ABONNEMENTSGELDEN

Met 1 Oct. begon de tweede helft van de lopende jaargang van ons blad. We verzoeken onze abonné's hun abonnementsgeld f 5.— per halfjaar of f 10.— per jaar te willen overmaken op postrekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenberg, Zeist met bijvermelding voor OPBOUW.

De incassokosten zijn tegenwoordig zo hoog, dat we vertrouwen dat onze abonné's aan ons verzoek zullen voldoen.

DE ADMINISTRATIE.

minste van alle volken; maar omdat de HERE ulieden liefhad”. Het hart van de HERE ging uit naar Abraham en naar het volk uit hem gesproten. Maar op de vraag, waarom de HERE de aartsvaders en hun nakomeling-schap liefhad, wordt geen ander antwoord gegeven dan: Omdat dat de HERE zo behaagde. Die liefde kwam spontaan en vrij uit God Zelf op. In elk geval was er in het volk des HEREN niets, dat Gods liefde kon uitlokken. God heeft zijn volk niet liefgehad omdat dit eerst Hem heeft liefgehad. Zijn gunst heeft niet op dit volk gerust, omdat het talrijker of deugdzamer of godsdienstiger was dan de andere volken. Integendeel, andere volken waren machtiger en talrijker dan Israël.

Op ontroerende wijze spreken de profeten over die volhardende liefde van God, die telkens weer naar zijn volk uitgaat. In allerlei beelden wordt daarvan gesproken. Vooral in dat van het huwelijk. En nu is dit het wonderlijke van Gods liefde, boven alles wat onder mensen wordt gevonden, dat de HERE een ontrouw volk, dat Hem verlaat en zich tot de afgoden wendt, toch telkens weer zoekt en in liefde aan Zich wil verbinden. We lezen immers in Jeremia 3 : 1: „Men zegt: Zo een man zijn huisvrouw verlaat en zij gaat van hem en wordt van een andere man, zal hij ook tot haar nog wederkeren? Zou dat land niet grotelijks ontheiligd worden? Gij nu hebt met vele boeieiders geboeieerd: keer nochtans weder tot Mij, spreekt de HERE”. Daarom is er in de Bijbel ook sprake van de eeuwige liefde Gods. Zo bijv. in Jer. 50 : 3, dat in de Can. Vert. als volgt luidt: „Reeds uit de verte treedt Jahweh het tegen; Met een eeuwige liefde heb Ik u lief; Daarom neem Ik genadig u aan, en bouw u weer op. Jonkvrouw van Israël, ge wordt herbouwd. Weer zult ge u toeien met pauken, opgaan in vrolijke reien”.

We zien dat Gods liefde geheel anders is dan wat mensen vaak liefde noemen, maar die naam niet verdient. De natuurlijke liefde gaat uit naar iemand, die die liefde waard is. Ze komt niet spontaan op, maar wordt opgewekt door een beminlijk voorwerp. Vaak is die liefde baatzuchtig. Ze geeft zich niet, maar neemt. Ze zoekt vaak niet het welzijn van de andere, maar zoekt zichzelf. Ze wil vaak zelf genieten ten koste van het geluk van een ander. Ze is egoïstisch en zelfzuchtig. Door de zonde is het zo geworden dat mensen liefde noemen wat alleen maar een caricatuur van liefde is.

Maar Gods liefde is onbaatzuchtig. God geeft Zich aan mensen, die van Hem zijn afgevallen. Hij zoekt verlorenen, die naar Hem niet vragen. Hij begeert het heil van hen, die zichzelf in het diepste onheil hebben gestort. Hij geeft leven aan wie de dood verdiend hebben. In Zijn ondoorgrondelijke liefde vergeeft Hij mild en overvloedig en herstelt de gemeenschap met een volk, dat het er naar gemaakt heeft, dat Hij nooit weer naar hen omziet.

Heel de geschiedenis van het oude volk Gods is één doorlopend bewijs, dat God liefde is. Dat wil niet zeggen, dat Hij niet toornen kan. Het houdt ook niet in, dat de HERE niet verwerpen kan. Juist omdat Hij liefheeft, kan Hij ook toornen op Zijn eigen volk. En juist omdat Hij in liefde verkiest kan Hij ook in toorn verwerpen. Maar het wil wel zeggen, dat de HERE met zijn volk niet definitief een „afgesneden zaak maakt. Gelijk Hij ook in Hosea zegt: „Ik zal hetgeen mijn volk niet was, mijn volk noemen, en die niet bemind was, mijn beminde; en het zal zijn in de plaats waar tot hen gezegd was: Gijlieden zijt mijn volk niet, aldaar zullen zij kinderen des levenden Gods genaamd worden”. Rom. 9 : 25v.

Ook in het Nieuwe Testament wordt meer gezegd wat Gods liefde gedaan heeft en doet, dan dat ons gezegd wordt wat de liefde Gods is. Zij is geopenbaard, doordat God Zijn Zoon in de wereld gezonden heeft. Vooral de apostel Johannes is hier vol van. Wie kent niet het woord van de Heiland uit Joh. 3 : 16: „Want alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe”?

HET VOLGEND NUMMER VERSCHIJNT 2 JANUARI

Niet alleen het evangelie naar de beschrijving van Johannes, maar ook z'n brieven zijn vol van uitspraken over Gods liefde. Ik noem nu alleen maar: „Hierin is de liefde Gods jegens ons geopenbaard, dat God zijn eniggeboren Zoon gezonden heeft in de wereld, opdat wij zouden leven door Hem. Hierin is de liefde, niet dat wij God liefgehad hebben, maar dat Hij ons heeft liefgehad en Zijn Zoon gezonden heeft tot een verzoening voor onze zonden”. I Joh. 4 : 9v. En tweemaal zegt hij in datzelfde hoofdstuk: „God is liefde”. Als wij van een mens willen zeggen, dat hij buitengewoon goedig is dan zeggen we. „Hij is de goedheid in persoon”. Zo hebben we ook het woord van Johannes te verstaan, dat God liefde is. Hij is de liefde in persoon om zo te zeggen. Hij hoeft tot die liefde niet bewogen worden, niets buiten God hoeft op liefdebetoon aandringen. Het is Gods aard en wezen om lief te hebben.

En die liefde Gods gaat uit naar de wereld. Naar goddeloze mensen, die Hem de rug toekeren. Naar schepselen, die naar Hem niet vragen. Zij gaat uit naar het verlorene. Dat zien we in Jezus Christus. Wie Hem gezien heeft, heeft de Vader gezien. De Zone Gods zocht tijdens zijn omwandeling op aarde verloren schapen van het huis Israëls: tollenaars en zondaren.

God gaf Zijn Zoon om in te gaan in onze menselijke natuur. Om hier te lijden. Om bespot te worden, om gehaat te worden, om gehoond te worden, om te worden gekruisigd en gedood door de handen der goddelozen. En toen Hij aan het kruis hing heeft Hij Gods onbegrijpelijke liefde nog geopenbaard door voor zijn moordenaars te bidden: „Vader, vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen”. En een van Zijn laatste liefdedaden is geweest dat Hij tot een moordenaar zeide: „Heden zult gij met mij in het paradijs zijn”.

Voorwaar, het is zoals Paulus schrijft in Rom. 5 : 6v: „Want Christus, als wij nog krachteloos waren, is te zijner tijd voor de goddelozen gestorven. Want nauwelijks zal iemand voor een rechtvaardige sterven; want voor de goede zal mogelijk iemand ook bestaan te sterven. Maar God bevestigt zijn liefde jegens ons, dat Christus voor ons gestorven is als wij nog zondaars waren”.

Aan deze liefde van God tot ons wordt onze liefde tot God ontstoken. Als die liefde Gods in onze harten uitgestort is door de Heilige Geest, hoe zouden wij God dan niet liefhebben? Hoe zouden onze harten niet schreeuwen naar God, gelijk een hert schreeuwt naar de waterstromen, als wij geloven in de gronddoze barmhartigheid, waarmee de HERE naar ons heeft omgezien? Dan kan het niet anders of we zeggen: „Ik zal U hartelijk liefhebben, HERE, mijn sterkte. De HERE is mijn steenrots en mijn burg en mijn uithelper; mijn God, mijn rots op welke ik vertrouw; mijn schild en hoorn mijns heils, mijn hoog vertrek”. Ps. 18 : 2v.

Heidenen menen, dat zij uit zichzelf hun god moeten zoeken. Zij denken, dat er in de mens een goddelijke vonk brandt, die uit zichzelf verlangt in het goddelijke vuur terug te keren. Door allerlei kunstmiddelen brengen zij zich in een roes en raken buiten zichzelf in extase en menen dan zo gemeenschap met hun god te hebben. In het diepst van hun ziel menen ze dan één te worden met god. Van deze pantheïstische mystiek weet de Heilige Schrift niet.

Maar wel is er een verhouding van hartelijke liefde tussen de gelovigen en de HERE. „Wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst liefgehad heeft”. I Joh. 4 : 19. En als we vragen waarin die liefde uitkomt dan is het antwoord: Daarin dat we zijn Woord liefhebben en dat we zijn Wet liefhebben en dat het ons een lust is in de wegen des HEREN te wandelen. Telkens en telkens wordt daarop in de Schrift weer de nadruk gelegd, dat wie God liefheeft en Jezus Christus, Gods geboden bewaart. Zoals Johannes aan de gemeente schrijft: „Mijn kinderkens, laat ons niet liefhebben met het woord, noch met de tong, maar met de daad en waarheid”. I Joh. 3 : 18. En in 5 : 3: „Want dit is de liefde Gods, dat wij zijn geboden bewaren. En zijn geboden zijn niet zwaar”.

H. J. JAGER.

Calvijn over kerkscheuring

III

In het vorige nummer van ons blad hebben we de aangrijpende brief opgenomen, welke Calvijn schreef aan zijn broeders in Genève.

Ze hadden het zo benauwd in de goddeloosheid, welke in de stad en de kerk heersten. En de nieuwe predikanten, die indringers, waren zo verschrikkelijk om aan te horen. Als alle slechte herders waren ze bovendien zo hard als een steen tegenover de trouwe gelovigen.

En wat was nu Calvijns „preek” tegen zijn geliefde medebroeders in de Heer:

Dit:

Hij bindt ze op de ziel zich toch vooral te beproeven of ze recht staan voor de Here. Of ze zich **verootmoedigen** onder de slaande hand Gods. Of ze **geduldig** zijn en volharden in het gebed. Of ze niet **bitter** zijn tegenover hen die hen vervolgen.

Calvijn laat het zo indringend zien, dat als dit alles niet in hen gevonden wordt, **alles** wat ze doen **mis** is. En dat de **zaaksgerechtigheid**, welke ze bezitten, volledig wordt teruggedrongen en waardeloos gemaakt door de **persoonsongerechtigheid**, als ze niet **ootmoedig, gebroken, smekend om vergeving over hun vele zonden, en wachtend op zijn genade**, voor de Here staan.

Maar dat is niet het enige wat Calvijn zei. We willen in dit artikel iets vertellen wat Calvijn na het zenden van de geciteerde brief schreef en deed.

* * *

In het najaar van 1538 werd de toestand in Genève in ieder opzicht slechter.

De nieuwe predikanten betoonden zich serviele onderdanen van de magistraat.

Ze preekten onbeschaamd, dat de overheid in de staat ook soeverein was in de kerk. Daarom vroegen ze aan de raad wanneer het hem zou „behagen” dat het Avondmaal zou worden gevierd en of hij hun wilde „bevelen” boven het stenen doopvont te dopen. Over de wijze van dopen bestond toen een zeer scherp verschil van opvatting.

Eén van hen verklaarde, dat als er dertig verspelers waren, hij niet één van hen zou vermanen zijn leven te beteren maar allen direct bij de overheid zou aanbrengen. Want al wat men in de kerk verbeterd wilde zien moest men aan de raad bekend maken. Alleen deze bezat immers de bevoegdheid om die verbeteringen tot stand te brengen.

Tegen hun verbannen collega's — Calvijn en Farel — gingen deze predikanten fel te keer. Ze keurden de ondertekening van de confessie door de burgers, waar Calvijn en Farel zo sterk voor hadden geijverd — Doumergue noemt die ondertekening **het handvest der reformatie** — zonder meer af. Ze scholden de beide reformatoren voor booswichten, die vanwege hun slechte leefwijze de stad hadden moeten verlaten. En ze vonden het onverdragelijk, dat de bijbel door onbevoegden werd gelezen. Men moest de franse vertaling ervan zonder meer verbieden! Waagden zelfs vrouwen het niet met de herders te discussiëren en hen te beschuldigen?!

Het onderwijs in Genève geraakte geheel in wanorde. Want nadat eerst een paar leraren van de school waren weggejaagd, werd met Kerstmis de rest van het personeel, de rector Saunier inclus, verbannen.

De situatie was zo erg, dat de regering van Bern aan de heren van de geneefse raad vermanend moest schrijven, dat hun school geen enkele „meester” meer bezat en dat zij zelfs stappen deden iemand van een andere religie als leraar te verkrijgen.

De armverzorging, een van de schoonste vruchten van de reformatie, kwam onder de leiding van een bankroetier.

Farel klaagde, dat de huizen van ontucht weer geopend werden en dat de predikanten niemand berispten dan alleen hun critici.

In de raad werd geklaagd over velerlei losbandigheid — dansen, oneerbare liedjes, maskerales, naaktlopen, zingen en dansen op de maat van de tamboerijnen, godslasteringen en andere tegen Gods wil indruisende dingen —, waaraan de burgerij zich te buiten ging.

Doumergue schreef over de toestand van die dagen: „Er was grote gisting. De verdedigers van de vrijheid en de kerkelijke tucht

waren weggejaagd. Hun opvolgers, die hen in energie, prestige en moreel gezag hadden moeten overtreffen, waren daarin ver en ver hun minderen. De teugels van de stad waren in handen van een raad voor wie religie vóór alles een politieke aangelegenheid was. En met de publieke eerbaarheid was het gedaan. Neen, dat alles geschiedde niet overeenkomstig de wil van predikanten en raad. Maar toch wel door hun eigen schuld”.

* * *

In de laatste maanden van 1538 kwam het nu tot een nieuwe acute crisis in Genève.

De nieuwe predikanten hadden een soort overeenkomst gesloten met Bern. Daardoor was hun positie, en ook die van de raad, verstevigd. En steunend op dat succes besloten toen de geneefse autoriteiten, dat het Heilig Avondmaal weer zou worden gevierd.

Men kan zich makkelijk voorstellen hoe de volgelingen van Calvijn, de Guillermins, op dat besluit reageerden.

Ze waren bedroefd, maar vooral ook verbitterd, over de gang van zaken. Het dwaze spreken en handelen der predikanten prikkelde hen steeds meer tot actief verzet. De goddeloosheid in de stad en de kerk namen naar hun overtuiging al meer toe. En zou men nu in deze ellendige toestand Avondmaal vieren? Zouden zij dan met de lichtzinnige lieden, die in stad en kerk zoveel kwaad aarichtten, aan één Avondmaalstafel moeten aanzitten? En zouden zij het lichaam en bloed des Heren moeten ontvangen uit de handen van onwettige predikanten, die hun ambt op zo'n erbarmelijke wijze bedienden?

Dat was toch onmogelijk en ongeoorloofd! Ze waren véél meer geneigd zich openlijk en metterdaad te verzetten tegen wat in de stad en de kerk geschiedde.

Moesten ze zich niet veeleer eindelijk eens radicaal losmaken van al die goddeloosheid en definitief breken met die goddeloosheid?

Calvijns zendbrief hadden ze met grote tegenzin gelezen. Wat bezielde deze vurige prediker en strijder van weleer? Was ook bij hem het goud verdonkerd? Was wat Calvijn zei in feite niet een opwekking om de schandelijke kerkelijke zonden, welke bedreven waren en werden, zonder meer te dulden? Propageerde de vurige reformator van weleer niet een onchristelijke lijdelijkheid?

In hun zorg over de komende Avondmaalsbediening wendden de geneefse broeders zich tot Farel.

Vermoedden ze dat de felle Farel het in deze met hen eens was?

Daarin vergisten ze zich dan niet!

Maar Farel wilde zich over deze kwestie niet uitlaten! Hij wist of vermoedde, dat Calvijn ten aanzien van deze kwestie van een andere opinie was dan hij. En Farel wilde zich in deze concrete kerkelijke moeilijkheid per se niet openlijk tegenover zijn zo hoog gewaardeerde medestrijder plaatsen. Hij schreef aan Calvijn: Ik heb noch vóór, noch tegen geadviseerd. Ik heb hen allen aangeraden de Vader te bidden of Hij hen wil bijstaan in de hopeloze situatie.

Evenals Farel, waren ook vrienden van Calvijn als Zebedeüs en Pinet met de geneefse vrienden van oordeel, dat getrouwe gelovigen in de toenmalige situatie aan de avondmaalsviering in Genève niet mochten deelnemen.

* * *

In oktober 1538 zonden de geneefse broeders Saunier naar Calvijn — Calvijn woonde toen reeds in Straatsburg — om ook diens advies in te winnen over de avondmaalsviering en het deelnemen daaraan.

Wat Calvijn toen zei vertelde hij precies in een brief aan Farel.

Saunier, zo schreef hij op 24 oktober 1538 aan zijn vriend, wilde dat door ons de vraag zou besproken worden of het hem en zijns gelijken geoorloofd was het Avondmaal des Heren uit de handen van de ingedrongen predikanten te ontvangen, alsook daaraan met zulk een verwarde hoop deel te nemen.

Ten aanzien van deze zaak was er tussen mij en Capito (een van de predikanten van Straatsburg) geen enkel verschil van opvatting.

De hoofdzaak daarvan komt hierop neer: Onder christenen moet een zo grote afkeer

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Utrecht
Drs H. R. Rookmaaker, Leiden
Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Secretariaat Geref. Persvereniging „Opbouw”:

H. Albracht, Prof. Wentlaan 50, Utrecht

Penningmeester van de Geref. Persvereniging:

Drs J. F. J. Lamet Antilopefaan 2, Geldrop, post Eindhoven

van scheuring zijn, dat ze die, zover het maar enigszins mogelijk is, moeten vermijden.

Voor de dienst des Woords en der sacramenten moet men zo grote eerbied koesteren, dat waar men ziet, dat deze nog voorhanden zijn, men het er voor moet houden dat daar een kerk is. Daar het nu onder de toelating Gods geschied is, dat de kerk van Genève door deze dienaren, wie en hoe ze verder ook mogen zijn, bestuurd wordt, is het beter dat, wanneer de broeders de kentekenen van de kerk daar zien, zij zich niet onttrekken aan de avondmaalsgemeenschap.

Dat daar enige onzuivere leringen worden verkondigd staat dat niet in de weg. Want er is immers niet één kerk, welke niet enige overblijfsels van de vroegere onwetendheid heeft overgehouden! Ons is het voldoende, indien de leer, waarop de kerk van Christus gefundeerd wordt, haar plaats heeft en houdt.

Ook de omstandigheid, dat iemand, die niet alleen op bedriegelijke wijze in de positie van een waar dienaar des woords is ingeslopen, maar zich daarin zelfs op schandelijke wijze heeft ingedrongen, niet voor wettige herder gehouden wordt, houdt ons daarvan niet terug.

Er is immers geen reden, waarom ieder particulier persoon zich door bezwaren als deze in de war zou laten brengen.

De sacramenten — niet de dienaren — brengen ons in gemeenschap met de kerk. Laten de broeders het dus verdragen, dat het avondmaal door de handen van hen wordt uitgereikt van wie ze zien, dat ze deze plaats innemen. Of dit terecht of ten onrechte het geval is — daaromtrent kunnen ze, voor zover hun dat zelf betreft, hun oordeel opschorten tot een gerechtelijke beslissing daaromtrent plaats vindt.

Indien de geneefse broeders op zo'n wijze van het ambt der predikers gebruik maken bestaat niet het bezwaar, dat het er de schijn van zal hebben dat zij dat ambt erkennen, goedkeuren of op een of andere wijze als rechtmatig beschouwen.

Veeleer leggen zij, door daar op zulk een wijze gebruik van te maken, getuigenis af van hun geduld. Namelijk doordat zij hen verdragen, omtrent wie zij van oordeel zijn, dat ze door een officieel vonnis veroordeeld moeten worden.

Dat de goede broeders aanvankelijk weigerden dat te doen is geen wonder en mishaget ons ook niet. In de felle hartstocht, welke toen noodzakelijkerwijs moest losbreken, zou dat dulden van de predikanten immers niets anders zijn geweest dan het verscheuren van Christus. De broeders waren toen immers nog in het onzekere waarheen de storm, welke toen alles in verwarring bracht, zich zou wenden.

* * *

Dit was Calvijns advies aan de trouwe gelovigen in Genève in hun grote nood.

Ze moeten, ondanks alles, naar de kerkdiensten blijven gaan en naar de nieuwe slechte predikanten blijven luisteren. Ten

slotte brengen deze, al is het met veel gebreken, toch nog het woord van God.

Ze mogen zich voorts niet van het Avondmaal terug trekken. Het avondmaal is immers niet de gemeenschap met de man, die het bedient, noch minder met diens zonden, maar met de Here die het instelde en dat, ondanks de zonden van de bedienaars, uiteindelijk geheel en alleen uit deelt.

De zonde van medeavondmaalgangers behoort hen voorts ook niet te weerhouden aan de dis des Heren aan te zitten.

„Gewone” leden van de kerk hebben met het oog op het Avondmaal geen andere roeping, dan het beproeven van **zich zelf!** Dát schrijft de apostel Paulus voor. Het „beprouwen” van anderen is hun taak niet.

Wel moeten ze er acht op geven, de zonde van de ingedrongen predikanten niet goed te keuren en te laten voor wat die zijn! „Er moet door hen **waardig, vroom en vol liefde** geweten worden op het kwaad dat er in de kerk is”.

En voorts moeten ze **bidden zonder ophouden**, of de Here hen in genade wil blijven aanzien. Als ze werelds, fanatiek, verbeterd en verbitterd vechten tegen het kwaad, mogen zij niet op Gods gunst rekenen en mogen ze het herstel der kerk niet verwachten.

Want er moet en er zal eenmaal een „gerechtelijke beslissing” komen. Calvijn werkt rusteloos, opdat de zusterkerken in een synodale vergadering zich met deze zaak verder gaan inlaten. De synode van Zürich had over Calvijn en Farel — hoewel ze deze dienaren ook berispt had vanwege hun al te grote ongepaste „strengheid”, en Calvijn en Farel hadden beleden dat zij in dat opzicht inderdaad hadden gezondigd! — had reeds een gunstig oordeel uitgesproken. En Calvijn twijfelt er niet aan of de Here zal genade geven!

Op één voorwaarde evenwel: dat de broeders zich niet onttrekken aan de gemeenschap der kerk en de gruwelijke zonde der kerk-scheuring bedrijven.

En als men nu vraagt, waarom Calvijn dit alles kon en durfde zeggen, dan is zijn antwoord op deze vragen — we zullen daar nog nader over spreken — dit: In de kerk van Genève is de **grondslag der kerk** nog intact gebleven. Want op 21 mei 1536 had het volk, samengekomen in een officiële algemene vergadering, met opsteken der handen, aan God beloofd, en zo gezworen, te zullen leven naar het evangelie. **En deze belofte, deze eed, was nimmer herroepen.** Integendeel, alle wereldlijke en kerkelijke ambtsdragers verklaarden die eed te willen houden! Ze was zo nog ten volle rechtskrachtig. En daarom was de kerk van Genève, hoe zondig, verward en verscheurd ook, toch nog **een kerk van Christus!**

We zullen nóg meer vertellen van Calvijns schone — en zegenrijke — strijd voor de eenheid van de kerk van Genève.

C. V.

Ik was eerst van plan in een aantal noten de bewijsplaatsen te noemen voor wat ik in deze artikelen schrijf. Maar dat zou veel ruimte vragen. Ik gebruikte uiteraard eerst de brieven van Calvijn en de andere reformatoren, te vinden in Calvijns Opera. Voorts de werken van Doumergue, Cornelius, Henry, Stähelin, Rutgers, Zahn, Gloede, Pfisterer, Wendel enz., enz.

DE ENIGE ONTKOMING

Steeds erger en ernstiger worden de tijden. De banden en touwen van alle geboden Gods worden met de dag meer afgeworpen. . . .

Waar gaan wij heen?

En hoe vinden wij ontkoming?

Alleen door erkenning, dat de welvoldaanheid, die slechts op het belang en de instandhouding van eigen kring, stand, verhouding en voordeel bedacht is, de zonde is die de maatschappij ten verderve voert. Door de erkenning, dat het evangelie, dat de liefde tot de naaste als tot onszelven predikt om Gods wil, het éinig behoud voor de volken biedt. Door de erkenning, dat het Woord en de wil Gods, in het middenpunt des levens omvergeworpen, daar weer moeten worden opgericht. En dat naar dat Woord weer alle gang zich moet richten.

SIKKEL

Maria

van Elisabeth Eybers

*'n Engel het dit self gebring,
die vreugde-boodskap en jy het
'n lofsang tot Gods eer gesing,
Maria, nooi uit Nasaret!*

*Maar toe Josef van jou wou skei
en bure-agterdog jou pla,
het jy kon dink, eenmaal sou hy
die hele wêreldskande dra?*

*Toe jy soms met 'n glimlag langs
jou liggaam stryk. . . die stille instaar . . .
wis jy met hoeveel liefde en angs
sou hy sy hellevaart aanvaar?*

*Die nag daar in die stal — geen een
om in jou nood by jou te staan —
het jy geweet dat hy alléén
Getsemane sou binnegaan?*

*Toe vorste uit die Ooste kom
om nederig hulde te betoon,
wis jy hoe die soldate hom
as koning van die volk sou kroon?*

*En toe hy in jou arms lê,
sy mondjie teen jou volle bors,
het jy geweet dat hy sou sê,
toe dit te laat was: Ek het dors! . . .*

*Toe dit verby was, en jy met
sy vriend Johannes huis-toe gaan, —
Maria, vrouw van smarte, het
jy toé die boodskap goed verstaan?*

Uit: *Belijdenis in die Skemering* (1936, 2e dr. 1957).

In dit zo bekend geworden vers van de toen nauwelijks twintigjarige Zuidafrikaanse dichteres Elisabeth Eybers is in sobere vormen op geheel enige wijze gestalte gegeven aan het leed van Maria, de moeder des Heren. In de schemering van haar jonge jaren — zo beleefde zij die, blijkens den titel van haar bundel — is ook dit gedicht voor haar die het schreef, een confrontatie met het leven en met haar belijdenis geweest.

Maria, de uitverkorene (een engel bracht de vreugdeboodschap, zo is de extatische inzet!) wordt als menselijke moeder op de meest intieme wijze uit de bijbelse sfeer naar het eigen, ontluikende leven toegetrokken. En dat in den vorm van een directe aanspraak, waarvan de intimiteit ligt uitgedrukt in het simpele „jy”, en het noemen van den naam Maria, met onmiddellijk daarop het vertrouwelijke „nooi (d.i. jong meisje) uit Nasaret”, voor de moeder — en het herhaalde „hy” (met kleine letter) voor het kind. De dichteres haalt zo Maria naar zich toe in twee ver verwijderde stadia van haar moederschap: in de eerste zes strofen als „nooi uit Nasaret”, in de laatste als „vrouw van smarte”. Ongeproportionneerd is het gedicht daardoor niet. Want het silhouet van de vrouw van smarten staat in een prachtig volgehouden contrast-spel, dat op vragen balanceert, te beginnen bij de tweede strofe, in elk der andere achter het beeld van de jonge vrouw die verwacht. Door die strofen heen groeit een al benauwender onafwendbaarheid van verwijdering, naarmate de vervulling van de vreugdeboodschap uit het begin voor Maria als moeder naderbij komt. Als deze tot het hoogtepunt gekomen schijnt, en het kind in weelde rust tegen haar borst, wordt het (in de laatste vraag van dit gedeelte) als weggerukt uit haar armen en onherroepelijk op het bijbels vlak geplaatst, ver boven haar. De verhouding Vader-Zoon is dan in de plaats getreden van die tussen moeder en kind. Van nu af kan Maria alleen maar aanbidden.

In de slotstrofe ligt de verzoening: tussen moeder en zoon, tussen Maria en God: de vriend Johannes voert haar als een andere zoon van het toneel der smarten weg naar het besloten huis. Verzoende toenadering is er echter ook tussen de dichteres en Maria: in het wederom noemen van haar naam, met het gefluisterde „vrouw van smarte”. In liefde, en geloof.

J. BOSCH

N.B. In het Zuidafrikaanse tijdschrift *Standpunte* van Febr./April 1957 vergeleek J. C. M. Nienaber dit gedicht met de (mislukte) vertaling ervan in het Engels, door de dichteres zelve. Van zijn analyse hebben wij een dankbaar gebruik gemaakt.

Naar de top der aarde

(X)

De derde dag van onze tocht van Stockholm naar Kiruna, waarbij wij meer westwaarts dwars het land doortrokken, was het meest eenzame traject, dat wij afgelegd hebben. In dit gebied komen ook nog wel beren voor. Toen we 's avonds in Kiruna aankwamen, lazen we in de krant, dat de dag tevoren in een gebied, dat wij doorgetrokken waren, in de buurt van Överkalix een boswerker, die zijn hond bij zich had, een ontmoeting had beleefd met een grote bruine „slagbjörna”. Deze beer heeft de gewoonte om naast zijn slachtoffer mee op te hollen en dan op eens zijn klauwen uit te slaan. De man was in een boom geklommen en de hond had al blaffende de beer weten weg te lokken en af te leiden. Er zou nu, lazen we in de krant, een drijfjacht worden georganiseerd, om te trachten, de beer onder schot te krijgen. Wij hebben echter geen beren gezien, wel talrijke rendieren.

Het wegdek was niet best. Het bleek de dag tevoren de zoon van één onzer relaties een ernstig ongeluk te hebben opgeleverd.

Ook al konden we niet in iedere plaats op klantenbezoek gaan, de Zweedse vertegenwoordiger verzocht ons, voor één bepaald adres een uitzondering te willen maken. De man woonde in een plaatsje nog uren rijden met de auto van Kiruna verwijderd. Toen we binnen kwamen, zagen we direct, aan de zeer gedrukte gelaatsuitdrukking van man en vrouw, dat hier iets ernstigs aan de hand moest zijn. De zoon was de vorige dag des avonds met zijn motor niet thuisgekomen, was onderweg in een slecht stuk weg tegen de grond gesmaakt en had zo uren lang met een verbijzeld arm en been gelegen, voordat men hem had gevonden. Eerst in de morgen had men hem in zorgwekkende toestand van huis opgehaald en naar het ziekenhuis in Kiruna gebracht. De ouders vreesden het ergste. Toen we in Kiruna aankwamen, informeerden we direct naar hem. Gelukkig is hij, zij het ook mank, later weer uit het ziekenhuis thuis gekomen. Zoiets typeert wel, hoe hard en riskant het leven daar in het hoge Noorden kan zijn.

Eindelijk kwamen we dan toch aan de stadsgrens van Kiruna. Doch stelt U zich niet voor, dat van de stad al iets te zien was. Nog geen huis tot in verre omtrek. Alleen langs de bosweg een bord met de voor ons, die grote bevolkingsdichtheden gewend zijn, wel wat ironisch aandoende verklaring „Stadsgrens — afstand van het centrum 108 km”. Men gevoelt zich dan aardig beet genomen, en heeft nog circa 2 uur te rijden eer men er is.

Kiruna is dan ook een bijzondere stad in tweërlei opzicht. Allereerst is het de grootste bewoonde plaats op deze hoogte van de gehele aarde met ca. 15.000 inwoners. Het is voorts ook de grootste stad ter wereld, wat het grondoppervlak betreft. Deze oppervlakte is namelijk precies 13.181 km².

Hoe dun bevolkt deze streken zijn, blijkt wel uit het feit, dat er hier met inbegrip van de bevolking in de stad Kiruna niet meer dan gemiddeld 2 mensen per km² wonen. Om een vergelijking te maken: Malmö in Zuid-Zweden heeft een bevolking van 120 mensen per km² gerekend over zijn grondgebied.

De geringe bevolkingsdichtheid, gevoegd bij de grote afstanden, heeft hier voor het kerkelijk leven uiteraard ook zijn grote bezwaren opgeleverd. Men heeft hierin op een typische wijze trachten te voorzien, die m.i. bewondering afdwingt. Enige malen passeerden we kleine plaatsjes, waarin een vrij grote kerk stond met daaromheen rijen aangesloten houten huizen met ramen, die door houten luiken geblindeerd waren. Alles verlaten, toen we er door trokken. Voor me ligt een ansichtkaart met zulk een kerkdorp rondom de Landsförsamlingens kyrka, in de omgeving van Skelleftea.

Ik zal deze kaart naar de drukker opsturen, in de hoop, dat hij er een cliché van kan laten maken ter illustratie bij dit artikel. Dan krijgt U allen een goede indruk ervan. Periodiek, vooral met de grote feestdagen, komen van heinde en ver de kerkgangers om dit kerkdorp voor enige dagen te gaan bevolken. Dan wordt er ook markt gehouden. Velen onzer zullen uit verhalen van hun ouders en

grootouders nog wel weet hebben van urenlange tochten door dezen ondernomen ten tijde van Afscheiding en Doleantie om ter kerk te kunnen gaan. Hier en daar is dat nu met de Vrijmaking ook weer beleefd. En onze emigranten weten er ook weer van mee te praten. Men ziet evenwel, dat deze belevenissen in Nederland nog niets zijn, vergeleken met wat in dit hoge Noorden van de mens, die de gemeenschap der heiligen in de gezamenlijke kerkgang wil beoefenen en de prediking van het heilig Evangelie wil zoeken, wordt gevraagd. Wij hebben wel eens moeite om een kerk te bouwen, maar hier in het uiterste Noorden bouwt men behalve de kerk nog een kerkdorp eromheen! Wat mij trou-

wens ook trof, is dat men hier zelf bij het kerkbouwen de hand aan de troffel slaat. Zo zag ik b.v. op de terugtocht in Lycksele, dat een hele groep mannen en vrouwen bezig was, onder leiding van enige vakmensen, hun eigen kerk te bouwen. Het was een groot gebouw. Men vertelde mij, dat volgens een speciaal rooster ieder kerklid regelmatig zijn bouwdag had. De fabrieken gaven daarvoor vrijaf. Deze kerk was van de Pinkstergemeente. Merkwaardig is, dat hier in het hoge Noorden de secten sterke bloei vertonen. Naar ik vernam, zou het leven in de Staatskerk zeer ingezonken zijn. Sterk opvallend is ook, dat Kiruna, waar de best betaalde arbeiders ter wereld zijn, tevens een stad is met zeer veel, zoal niet overwegend, communisten. Ik maakte hiermee op een eigenaardige wijze kennis in een der grote bedrijven van de mijnen, die ik bezocht. Met de hoofd-ingenieur, die speciaal belast is met de veiligheid in de mijnen, bespraken we een bepaald product, dat voor de veiligheid van de arbeiders van belang was en dat de wereldpers was doorgegaan. Zo was het ook in de vakpers hier vermeld geworden. Ook al was de betreffende ingenieur direct ervoor gewonnen, hij merkte zelf op: nu gaan we de mijnen in en als men het daar aanvaardt na demonstratie, dan is het pas gekocht. De arbeiders legden het werk neer, er werd een sigaretje opgestoken, men volgde de demonstratie met belangstelling en sprak er onderling druk over. Vervolgens kwam de vrouwensman der arbeiders naar voren en zei, dat men dit spul wel hebben wilde. En toen was de koop in principe definitief gesloten.

Teruggaande zei de betreffende ingenieur, dat dit de enige manier was, om zaken tot stand te brengen. De beslissingen lagen hier duidelijk aan de kant der arbeiders, die de uitvoering van hetgeen zij besloten, aan de heren overlieten. Wij zijn warme voorstanders van een ruim overleg binnen de onderneming. De ondernemer moet zich niet in zijn ivoren toren opsluiten. Men mag zijn eigen talenten niet begraven, men mag het ook die van de naaste in de onderneming

niet doen. Maar hier in het hoge Noorden was de balans van goede gezagsverhoudingen volgens mijn indruk beslist uit haar evenwicht.

Het leven in dit hoge Noorden is een hard leven. Het is er maar weinige dagen van het jaar licht en geruime tijd ontbreekt het daglicht vrijwel geheel. We komen er nog op terug. Te begrijpen is, dat dit de mensen bepaald melancholiek stemt. „Lappsjuka” is de naam voor een veel voorkomende geestelijke storing, een depressieve toestand. Wellicht valt daaruit ook gedeeltelijk te verklaren, de grote invloed, die het communisme op de geesten heeft kunnen uitoefenen. Het communisme tiert het beste bij de mens op een geestelijke bodem van ontevredenheid met zijn lot. Men gaf mij als oorzaak op, dat hierin ook een flink stuk kritiek op het beleid der

Zweedse regering verdisconteerd zou zijn, daar deze hun, die naar deze gebieden vertrokken, niet altijd de nodige steun gegeven zou hebben in het verleden. De juistheid van dit laatste kunnen wij niet beoordelen. Dat de harde omstandigheden, waaronder men hier klimatologisch moet leven, in sterke mate een neerdrukkende invloed moeten uitoefenen, komt ons als zeer begrijpelijk voor. Het Poolland trekt diepe voren in het gelaat van hen, die hier leven.

P. GROEN.

Psalmen, lofzangen en geestelijke liederen

Bij ons allen, die de kerkelijke zang als een gave Gods hartelijk waarderen, is deze term overbekend. Wij denken daarbij bijzonder aan de „geestelijke liedekens”, welke in de statenvertaling genoemd worden. Twee maal vinden wij die term in de Bijbel, en wel eerst in Efeze 5 : 18, 19 — „En wordt niet dronken in wijn, waarin overdaad is, maar wordt vervuld met de Geest, sprekende onder elkander met psalmen en lofzangen en geestelijke liedekens, zingende en psalmende den Heere in uw hart”. De tweede keer in Col. 3 : 16 — „Het woord van Christus wone rijkelijk in u, in alle wijsheid; leert en vermaant elkander met psalmen en lofzangen en geestelijke liedekens, zingende den Heere met aangenaamheid in uw hart”. Beide keren wordt deze uitdrukking gebruikt door de apostel Paulus.

Zo vaak als deze trits gebruikt werd, is aan de inhoud ervan niet altijd recht gedaan, menen wij. Over het woord **psalm** bestaat wellicht het minste misverstand; iedereen gelooft wel, dat hiermee een der 150 delen van het 18e Bijbelboek bedoeld is. Een psalm is dus hetgeen Vondel noemde: een **harpzang**, wat een regelrechte vertaling van het Hebreeuwse mizmor moet zijn, dat zowel met lied als met tokkelen verband houdt.

Over de lofzangen worden we het ook nog wel eens, wanneer we denken aan de lofzangen van Simeon, van Zacharias, van Maria, kortom aan de „psalmen buiten het boek der Psalmen”. Maar zodra gaan we over de **geestelijke liedekens** spreken, of het gaat spannen.

Meestal wordt hieronder verstaan: alle liederen, die op enigerlei wijze verband houden met ons geloofsleven; ook wel die liederen, welke betrekking hebben op Gods genade in Christus aan mensen. Maar in elk geval wordt een scheiding gemaakt tussen de psalmen en lofzangen enerzijds (welke uit Gods woord afkomstig zijn) — en de geestelijke liederen anderzijds (welke dan aan de menselijke geest zouden zijn ontsproten, in ons mensenhart zouden zijn opgekomen). Doch als we de trilogie „psalmen, lofzangen en geestelijke liederen” eens als ongeletterden, als niet-theologen, nader bezien, teneinde kritisch na te gaan of deze Schrift-term juist wordt gehanteerd, dan blijkt al spoedig dat we met het spraakgebruik niet op de goede weg zijn.

Wanneer we de kleine Wever's Parafraze nagaan, dan komen we van de hand van ds J. Smelik dit tegen:

Psalmen, lofzangen en „door de Geest beheerste liederen; dan bewaart ge uzelf voor alle godsdienstige roes zonder wezenlijke inhoud”.

Reeds eerder¹⁾ hebben wij erop gewezen, dat er talloze „geestelijke liederen” zijn geproduceerd, welke volkomen vreemd zijn aan het Woord, en dus volkomen vreemd aan de Geest; liederen, die in wezen niet geestelijke maar on-geestelijke liederen zijn. Terwijl het aantal psalmen beperkt bleef tot 150, namen de geestelijke liederen in aantal toe, naarmate het religieuze gevoelsleven dit stimuleerde. Alleen al de jaren 1675 tot 1700 brachten in Duitsland ongeveer 10.000 kerkliederen²⁾ voort. Een deel hiervan werd vertaald overgenomen in de Ev. Gezangenbundel der Ned. Hervormde Kerk. In de Vervolgbundel en in de bundel van 1938 werden deze gezangen uitgebreid. De Lutherse Kerken vormen mede een sluis, welke het buitenlandse geestelijke lied importeert. Via de huiselijke bundels van Joh. de Heer, mejuffrouw van Woensel Kooy, ds Douma, ds Hasper en vele anderen, zijn onze gezinnen overspoeld met een zondvloed van „geestelijke liederen” — zeer Schriftuurlijke, maar veel meer on-Schriftuurlijke — welke ons het Schriftuurlijke horen en zien wel eens doen vergaan. A propos, zullen wij bij gelegenheid onze bundel „Enige Gezangen” ook maar eens doorlopen, om te zien of die wel op het fundament van apostelen en profeten staat?

De betekenis van de „geestelijke liedekens” moet immers uit het verband van de Schrift blijken. Nu, wat zegt de Schrift? In Col. 3 : 16 worden de gelovigen opgewekt psalmen, lofzangen en geestelijke liedekens te zingen: vanwege het Woord van Christus dat rijkelijk in hen moge wonen. En bij Ef. 5 : 19 blijkt dat de oorzaak van de psalmen, lofzangen en geestelijke liedekens ligt in het vervuld worden met de Heilige Geest. Met beide uitdrukkingen bedoelt Paulus duidelijk hetzelfde: wanneer wij hoorders des Woords zijn, en daardoor vervuld worden met de Geest, dan worden wij daders des Woords: dan gaan wij onze dankbaarheid aan onze God bewijzen met mond en hart. De statenvertalers zeiden reeds, dat „aangenaamheid” eigenlijk „dankbaarheid” is.

Onze „geestelijke liederen” kunnen dus alleen liederen naar-het-Woord zijn, willen deze met recht geestelijk heten. Ze kunnen slechts dat Woord beamen, teruggeven, weergeven. Er is geen sprake van een toelaatbare tegenstelling tussen „psalmen en lofzangen” enerzijds, en „geestelijke liederen” anderzijds — de eerste als Goddelijk woord, de laatste als menselijk woord bedoeld. Want wel verre daarvan, dat we in onze „geestelijke liederen” de een of andere on-geestelijke ketterij zouden mogen koesteren, wijst Col. 3 er zelfs op dat ook de geestelijke liederen moeten dienen, opdat de gelovigen elkander in alle wijsheid leren en terechthelpen. Daarin worden de geestelijke liederen dus op een lijn gesteld met het Woord Gods, dat evenzeer nuttig is ter lering en wederlegging van de rechtvaardigen. In plaats van elkander met dusgenaamde geestelijke liederen van de weg des heils af te leiden (zoals maar al te zeer

gebruikelijk is) dienen ze dus, als ze goed zijn, om elkander „terecht te helpen”.

De geschiedenis en de woordafleiding bevestigen dit trouwens. De vertaling van „geestelijke liederen” zou het beste kunnen luiden: „pneumatische liederen”, d.i. door de adem des Geestes ingeblazen liederen. De geschiedenis ervan zou zijn: dat deze liederen in de jonge Christengemeenten spontaan ontstonden tijdens de samenkomsten, te vergelijken met de andere charismata als: de gave der genezing, der profetie, der vreemde talen, der onderscheiding van geesten, en andere. We kunnen ons dus voorstellen, dat in zulk een samenkomst de een profeteerde, de ander uitleggingen gaf, de derde een **nieuw lied improviseerde**; en al deze uitingen van geestelijk leven stonden dan onder de Schriftuurlijke norm: „Wanneer gij tezamen komt, een iegelijk van u, heeft hij een psalm, heeft hij een leer, heeft hij een vreemde taal, heeft hij een openbaring, heeft hij een uitlegging: laat alle dingen geschieden tot stichting”, 1 Cor. 14 : 26. Waarbij „stichting” de oude en niet-gedevalueerde betekenis houde van „opbouw”.

Calvijn zegt ervan³⁾: „Paulus prijst de geestelijke liederen aan, opdat de vromen elkander daardoor stichten. Dat dit echter niet algemeen gebruikelijk is geweest, getuigt Augustinus⁴⁾, die verhaalt dat de kerk van Milaan eerst onder Ambrosius begonnen is te zingen, en dat daarna de andere Westerse kerken zijn gevolgd”. Waar Calvijn hiermee de totale kerkelijke samenzang op het oog heeft, stelt hij de „psalmen en lofzangen” weer op een lijn met de „geestelijke liederen”.

Het is tenslotte ook goed, naar de kantteekenaars te luisteren. Deze schreven bij Ef. 5 : 19 het volgende:

„Deze drie soorten van geestelike gesangen dienen tot eenen eijnde, namelijk, om den geest te vermaken; ende worden van sommigen alsoo onderscheyden, dat **Psalmen** allerley geestelike gesangen zijn, die niet alleen met de stemme, maar oock met snarenspel geoeffent worden; **lofsangen**, danckseggingen tot Godt, ofte lofdichten van Godts genade tegen ons; ende **geestelike liedekens**: sulcke dichten, in welke allerley geestelike leeringen worden begrepen. Siet oock Coloss. 3. 16, ende schijnen dese verscheydene namen uyt de verscheydene opschriften der Psalmen Davids genomen te zijn”.

Indien deze laatste gedachte van de statenvertalers juist mocht zijn, dat het hier gaat om **drie categorieën van psalmen**, dan is wel de laatste tegenstelling opgeheven. In elk geval moge het thans duidelijk zijn, dat ons geestelijk lied naar-de-Schrift behoort te zijn, op straffe van ongeestelijkheid. En als we de moeite nemen, alles wat zich onder het handelsmerk „geestelijk lied” aandient kritisch na te gaan, dan zullen we waarschijnlijk schrikken van de enorme vegetatie aan ongeestelijks, welke ons geestelijk leven dreigt te overwoekeren en te verstikken.

D. W. L. MILO.

¹⁾ „De Reformatie”, jaargang 1950, pag. 62, 69.

²⁾ dr G. v. d. Leeuw „Geschied. Kerkel. Lied”, pag. 217.

³⁾ Institutie III, XX—32.

⁴⁾ Confessiones, IX, 7.

Rectoraatsoverdracht in Kampen

Op maandag 8 dec. j.l. droeg Prof. C. Veenhof het rectoraat over de Theologische Hogeschool over aan zijn door de Curatoren als zodanig aangewezen opvolger Prof. Dr H. J. Jager.

Prof. Veenhof hield bij die gelegenheid een rectorale oratie welke tot thema had: **Prediking en Uitverkiezing, kort overzicht van de strijd, gevoerd in de Christelijk Afscheidene Gereformeerde Kerk tussen 1850 en 1870, over de plaats van de leer der uitverkiezing in de prediking.**

Na het uitspreken van zijn rede, gaf Prof. Veenhof het volgende overzicht van de gebeurtenissen in de wereld van de Theol. Hogeschool gedurende het jaar 1957/58.

Naar oude traditie rust thans op mij de plicht een kort overzicht te geven van de fata academica uit het voorbije jaar.

Wanneer we een blik terug werpen op het voor de School zo bewogen, heengegane, jaar, staat ons vóór alles voor de geest het heengaan van Prof. Deddens.

Midden uit zijn arbeid werd hij weggerukt. Als we ons nog weer eens zijn verscheiden realiseren, dan grijpt ons — neen ik zeg niet de **tragiëk**, want voor het tragische is er geen plaats in het Koninkrijk der hemelen — maar wel dit, dat ook in het sterven van collega Deddens het Schriftwoord in vervulling is gegaan, dat Gods wegen hoger zijn dan de onze.

Prof. Deddens koesterde namelijk bij het klimmen der jaren steeds sterker drie idealen.

Vooreerst het leiden van de promotie van zijn oudste zoon; vervolgens het inleiden van zijn opvolger in diens arbeid en tenslotte, vooral, die „rust”, welke nodig was om de vele, door hem verzamelde, studieresultaten te bewerken voor een aantal publicaties. Helaas — en we zeggen dit woord met een sterk accent — is dat niet geschied. God sloeg Deddens' boeken dicht en zette onder zijn arbeid hier een streep.

Ons medeleven gaat thans vooral uit naar Mevr. Deddens, die door God zo zwaar werd beproefd, en die reeds geruime tijd ziek is.

In een academische samenkomst, gehouden op 12 febr. j.l. werd de heengegane door de rector herdacht.

Tot opvolger van Prof. Deddens werd door de synode van Bunschoten-Spakenburg benoemd Ds J. Kamphuis, predikant van de Geref. Kerk van Rotterdam-Delfshaven. Het verheugt ons, Ds Kamphuis, dat U in dit uur onder ons aanwezig is. Wij heten U wel-

kom in de kring der hogeschool. En ik ben er van overtuigd, dat ik namens Uw toekomstige collega's spreek, als ik U de verzekering geef, dat zij zullen streven naar een **open en harmonische** samenwerking, waarbij het samengaan en samenwerken óók en vooral wordt beheerst door het streven om niet het eigene te verabsoluteren, maar hét andere en dé andere te appreciëren. Het samenwerken van zo verschillende mannen als Van Velzen, Brummelkamp en De Cock in een van de schoonste perioden uit het leven van de School, waarop we zoeven wezen, moge daarbij voor ons een stimulerend voorbeeld zijn.¹⁾ Bovenal gaat onze bede op tot de Vader der lichten, dat hij U steeds die wijsheid, waarheidszin en ootmoed moge schenken welke voor een kerkhistoricus zo bijzonder noodzakelijk zijn.

In het college van Curatoren trad een wijziging in, doordat Ds E. Th. van den Born vanwege zijn gezondheidstoestand noodzaak werd zich niet meer beschikbaar te stellen voor een herbenoeming. Ds Van den Born was gedurende een reeks van jaren curator. Wij willen zijn arbeid als zodanig hier gedenken en de hoop uitspreken, dat God hem bij de voortduur nabij moge zijn en hem de gezondheid hergeve.

Met vreugde begroeten we de opvolger van Ds Van den Born: Ds Veltman van Zeist. Hij is een oude bekende. En de wijze waarop hij, toen hij curator was voor Noord-Brabant, het secretariaat heeft verzorgd, leeft nog in de gedachten van ieder, die hem in zijn eerste ambtsperiode heeft leren kennen. Ds C. Vonk was reeds geruime tijd, ook om gezondheidsredenen, verhinderd zijn arbeid als curator te verrichten. Hij werd steeds vervangen door zijn secundus Ds de Vries van 's-Gravenhage.

Met dank willen we ook hier releveren de laatste gehouden Schooldag. Het is voor de School een levensbelang, dat zij gedragen wordt door de, steeds gelukkig ook **kritische**, liefde van ons volk. Als we de Schrift de **grondslag** van de School noemen is het gereformeerde volk haar **fundament**. En daarom is het medeleven van dat volk voor haar zo nodig, en als het er is, zo verheugend.

Wanneer we nu voorts onze aandacht richten op het meer interne Schoolleven, dan memoreren we eerst dat tot opvolger van Prof. Deddens als bibliothecaris van onze bibliotheek werd benoemd de Heer A. J. Roukema. Allen die iets afweten van de toegewijde en vakkundige arbeid, welke deze reeds

zoveel jaren in de bibliotheek heeft verricht, hebben met dankbaarheid en vreugde van deze benoeming kennis genomen. We spreken de hoop uit dat de bibliothecaris nog vele jaren mag vertoeven in de wereld der boeken, die zo voluit „zijn wereld” is geworden.

Met grote dank maken we ook hier weer melding van het prachtige werk dat onder leiding van het bekende vrouwen-comité door duizenden in den lande wordt verricht om de bibliotheek te maken en te doen blijven wat ze moet zijn, n.l. een van het beste en nieuwste voorzien apparaat voor de arbeid der School.

Behoudens het niet doorgaan van de colleges in Kerkgeschiedenis en het Kerkrecht, ging het werk in en van de School op normale wijze voort. Prof. Schilder was gedurende enkele weken afwezig ten gevolge van zijn praeadviseurschap ter synode.

Op 6 juni werd de cursus 1957-58 door de rector gesloten met een toespraak over het ware kennen. De 26e september daarop volgende werd die van 1958-59 geopend door Prof. Jager, die de studenten daarbij „Enkele praktische raadgevingen voor aanstaande dienaren des Woords” op hun levensweg meegaf.

Bij het begin van deze cursus werden voor het eerst ingeschreven vier studenten. Zeven kandidaten vroegen inschrijving met het oog op doctorale studiën. Gecenseerd werden zes en zeventig bullen van studenten, zich voorbereidend op het candidaats- en acht en veertig van kandidaten op wég naar het doctoraal examen of de promotie. Tijdens mijn rectoraat werden voorts drie doctorale examens met goed gevolg afgelegd. Twaalf studenten behaalden de graad van candidaat in de theologie, één na herhaald examen. Twee studenten passeerden deze meta cum laude. Ook werden nog vijf studenten na voorspoedige voltooiing hunner propaedeutische studiën tot de theologische studiën toegelaten.

Ik zou schromelijk te kort schieten als ik op dit moment ook niet mijn hartelijke dank uitsprak aan onze pedel. Zonder zijn voortdurende opmerkzaamheid en indachtig makende assistentie zou mijn rectoraat een mislukking zijn geworden. Prof. K. Schilder heeft U in zijn laatste rectorale de schone naam van *famulus communis* — ons aller dienaar — gegeven. Ik mag U zeggen, dat U deze naam ook dit jaar weer eer hebt aangedaan.

Wanneer we op dit moment de situatie van de school bezien, dan is er alle reden om met Prof. H. J. Schilder te spreken van „de berooidde staat”, waarin zij zich bevindt. In wetenschappelijk opzicht is zij sinds de vrijmaking misschien nimmer zo zwak geweest als thans. We kunnen mutatis mutandis het woord naspreken, dat Dr. Kuyper bij de opening van de Vrije Universiteit over de lippen kwam — laten we het evenwel doen zonder retoriek! — we zijn met de naam van Academie „tot blozens toe verlegen”.²⁾ Deze situatie moet ons verontrusten. Ze geeft allermintst reden om daarover grappen te verkopen. De Synode van Enschede gaf de school de vrijheid, en daarin de opdracht, van het haar inhaerente recht tot promotie gebruik te maken. Deze opdracht impliceert een zware verantwoordelijkheid. Zij dringt tot harde arbeid en intense samenwerking om te komen en blijven op wetenschappelijk niveau.

Indien dit in ons leeft, dan, maar ook niet éérder, mogen en moeten we er van spreken, dat de wetenschap, ook de theologische wetenschap, niet het eerste is in het leven. Ook niet in het leven der kerk. Ver en ver boven de wetenschap uit gaat het leven des geloofs, het een-voudig leven des geloofs. Vollenhoven schreef eens: „Niet de wijsbegeerte” — en hij en wij zeggen er bij: noch enige wetenschap, welke ook — is „het eerste in ons leven. Het is veeleer de band aan Gods Woord omdat wij door genade hebben geleerd alleen uit den Christus te willen leven, en de religie als hartezaak de kern is geworden van heel ons bestaan; omdat wij hebben geleerd, dat alleen in het letten op de geboden des Heeren vrede en leven te vinden is, niet alleen voor den enkeling, maar van zelf ook voor alle levensverbanden, in welke we staan: daarom is de wijsbegeerte — of enige andere wetenschap — niet nummer één”.³⁾

En ook daarom moge ik besluiten met het woord van Helenius de Cock, een woord dat hij schreef in een prachtig en warm pleidooi,

voor de verheffing van het wetenschappelijk peil der Theol. School.

Hij stelde in het kader daarvan de vraag, of al de door hem genoemde wetenschappen „voor den Evangeliedienaar waarlijk noodig zijn en of voor de kerk waarlijk eerwaardige, vrome en minder wetenschappelijke mannen niet meer gewenscht zijn”. Op deze vraag antwoordde De Cock toen: „Ik aarzel niet hierop zeer beslist te antwoorden, dat ik de vroomheid en godzaligheid in den leeraar hooger acht dan wetenschap. Een waarlijk godzalig leeraar, zonder veel wetenschap, is der gemeente meer waard dan een zeer wetenschappelijke zonder ware godzaligheid. Boven alle dingen is ware godzaligheid een eerste vereiste in den leeraar, en zonder dit kan niemand, wie dan ook, een goede leraar zijn. Het gemis van een algemeene wetenschappelijke ontwikkeling kan er door worden vergoed, terwijl de grootst mogelijke wetenschappelijkheid het gebrek aan godzaligheid nooit vergoeden kan.

Wetenschap zonder godsvrucht leidt niet zelden ten verderve, en doorgaans zijn de ketterijen voortgebracht door mannen van wetenschap. 't Staat zoo ik meen, vast, dat alleen waarachtige bekeering tot God den wetenschappelijken mensch er toe brengen kan om met zijn hart de gereformeerde en zuiver bijbelsche leer van Gods souvereiniteit, 's menschen geheele bedorvenheid en volslagen onmacht ten goede als waarheid te erkennen.

Wetenschap zonder geloof en liefde onderwerpt zich niet aan God en zijn Woord, komt niet tot de innerlijke ervaring van de waarheid des Evangeliums; kent niet hare kracht; stelt geen waarachtig belang in het zalig worden van zondaren, ja in, in één woord, geheel machteloos iemand een prediker des geloofs in den waren zin des woords te doen zijn”.

En nu zijn we aan het einde gekomen van dit jaar. Als van enig ding geldt dat het einde ervan beter is dan het begin dan is dat, althans voor mij — en U vergeve mij deze zeer persoonlijke toespraak van dit woord — wel het rectoraat. Daarom is het mij een vreugde mijn waardigheid aan U prof. Jager over te dragen.

Als ik aan U als publicist denk komt mij dikwijls een woord van Dr. Brummelkamp,

een zoon van een Vader der Afscheiding, in herinnering. Hij schreef eens ter typering van Ds J. van Andel: „Hij bestudeerde zijn onderwerp grondig eer hij schreef. Maar hij liet den eigenlijken geleerden arbeid in het studievretrek achter, om alleen met de fijne bloem te komen tot de lezer. Dit hing samen met zijn diep gewortelde overtuiging, dat wat de studie der Heilige Schrift aan het licht brengt, eigendom is der gemeente. Niet persoonlijk van den geleerde, die het door zijn arbeid ontdekt en uiteenzet. Ook niet van de mannen der wetenschap, die als een aparte afgesloten kaste boven den gewonen Bijbellezer zouden staan. Maar van de gemeente in haar ganschen omvang; van de mannen en vaders, de jongelingen en de kinderen in het geloof, niemand uitgesloten”.⁴⁾ Deze instelling ten aanzien van de studie der Heilige Schrift is er ook in U, hoe groot voorts ook het verschil tussen U en Van Andel moge zijn. Uw collega's kennen U voorts als een nuchter, zakelijk, oprecht man. Ook vanwege dit alles draag ik, in opdracht der curatoren onzer School met vreugde de rectorale waardigheid aan U over, met de vurige bede, dat het onze trouwe hemelse Vader, die onze School reeds zo lang droeg „door nacht en stormgebruis”, haar niet rechtvaardig, vanwege onze zonden doe ondergaan, maar in zijn genade haar verwaardige iets te zijn en te doen in de komst van zijn Rijk en voor de opbouw van zijn Kerk.

¹⁾ In de „Handelingen” van de synode van 1863, p. 20, leest men in het verslag van de Curatoren: „Wat allereerst de verhouding der Docenten onderling betreft, het is der Curatoren tot blijdschap U te mogen mededeelen, dat deze, ook wegens de eenparige getuigenis der Docenten zelve, gewenscht moge heeten”. En in de „Handelingen” van de synode van 1866, p. 48: „Tot hunne blijdschap kunnen zij — de curatoren — berigten; dat de onderlinge verhouding van de Docenten gewenscht is, en dat de toestand geene aanleiding heeft gegeven tot eenige klagt, maar veeleer om ons dankbaar te verheugen”. Dat was een enorm verschil met de toestand tussen 1854—1860.

²⁾ *Souvereiniteit in eigen Kring*, 1880, blz. 36.
³⁾ *Mededelingen van de Vereen. voor Calv. Wijsbegeerte*, 1e Jaarg., No 1, Jan. 1936.

⁴⁾ *De Bazuin*, 30e Jaarg., No 26, 30 Juni 1882.
⁵⁾ *Handboek der Geref. Kerken*, 1911, p. 331.

PERSSCHOUW

Over de afwijzing van de samenspreking

In de synodale pers is heel veel te doen geweest over de afwijzing van het verzoek van de generale synode der gebonden kerken om tot samenspreking te komen, zoals daartoe door de synode in Spakenburg werd besloten. Over heel de linie toonde men zich boos, verontrust, ontstemd, bedroefd over die afwijzing.

In „De Strijdende kerk” schreef Okke Jager over die afwijzing en de reacties daarop in de gebonden kerken het volgende artikel.

Geschrokken van het antwoord van de Synode der vrijgemaakten aan onze Synode, schreef Ds Teeuwen: „van een gereformeerde kunnen wij zeggen, dat bepalend voor heel zijn psychische structuur is zijn zin voor het absolute. Oog voor de relativiteit der dingen is zeker niet zijn meest sprekende eigenschap”.

Wij mogen niet vergeten, dat wij met het absoluut-stellen van eigen standpunt zijn begonnen. Ds. den Boeft schreef in het meest „absolutistische” vrijgemaakte blad „De Reformatie”: „Ik heb me niet vrijgemaakt van de Kuyperiaanse leer, maar van de binding eraan. Als we maar dadelijk willen toegeven dat zulks heel wat anders is. Inder tijd stond ik samen met Ds G. R. Kuijper, nu overleden, in Kralingen. Lang vóór de Vrijmaking kregen we een gesprek over de spanning die toen in de kerk zich begon te openbaren. Ik heb toen gezegd: Kuijper, jij en ik, we denken verschillend. Ik sta in wezen niet achter jouw preken en jij staat niet achter de mijne. Alleen, nu is het grote verschil: er komt een tijd, dat jij „mijn” inzicht in de kerk onmogelijk zult maken en ik wil je wel eerlijk zeggen: daar ben ik bij jou nog lang niet aan toe, als ik daar ooit aan toe kom. Ik meen beslist, dat we nog jaren met elkaar

zullen moeten praten over al de vragen, die hier liggen. Aan dat toen gesproken woord wil ik graag nog vasthouden, nu vandaag.

Ik meen zo ook te blijven binnen de geest van het blad, waarin ik schrijf. Wat is K.S. ons niet voorgegaan om ons te leren, dat er in de kerk heel veel ruimte moet zijn. Dat we lang met elkaar moeten praten. Ik kan een leer of het aspect van een leer heel gevaarlijk vinden, zonder dat ik het gesprek over de vragen, die hier liggen, wil stopzetten in een leeruitspraak”.

Zó schrijft „De Reformatie”. En wij moeten ons maar eens eerlijk afvragen: wie zijn het, die de samenspreking geweigerd hebben? Wij hebben het gesprek stopgezet en wij hadden geen oog voor „de relativiteit der dingen”.

Wij kunnen ons daar niet van áfmaken door de vrijgemaakten te beschuldigen van absolutisme, ook al zouden zij die beschuldiging verdiend hebben. Zij schrijven zelf in hun „Reformatie”: „We willen veel te spoedig vaak het geheel onze mening opleggen”, en: „Waar niet meer gepraat kan worden, is de sectarische geest binnengedrongen”.

Laten wij toch niet langer om de zaak heen draaien door te beweren, dat er niemand is geschorst om de léer. In verschillende schorsingsbesluiten staat het letterlijk: „en wel op grond van valse leer en openbare scheurmaking”.

Toen Ds Meyerink aan zijn classis vroeg op grond van welk artikel der K.O. hij geschorst was, kreeg hij, na lang buitenstaan (dat moet je meegemaakt hebben!) ten antwoord voorgelezen: „U is geschorst op grond van het recht van leertucht, waarvan de grondslagen zijn neergelegd in art. 79 en 80 K.O.”. Op zijn vraag, of hij nu volgens art. 79 en 80 geschorst was, ja of neen (is dat soms „absolutistisch” om te willen weten: ja of neen?), wenste de classis geen nadere verklaring te geven. Op zijn verzoek om schriftelijk te mogen ontvangen wat de praeses had voorgelezen, werd afwijzend geantwoord. Tenslotte stond men hem dan toe het zelf uit

de mond van de praeses te mogen opschrijven.

Zo ging het in die dagen. Toch zegt Synodepraeses Ds Kruyswijk, dat er „niemand is geschorst om de leer”. En wij blijven maar verbaasd over het „absolutisme” van de vrijgemaakten. En intussen hebben we „nog altijd respect” voor Prof. Schilder, „die toch steeds in zekere zin van ons allen gebleven is, een broeder aan wie wij ons innerlijk verbonden wisten in Christus” (Ds F. C. Meyster in „Trouw”) — zonder dat wij ook maar iets van spijt laten merken over de smaad, die wij hem hebben aangedaan. In 1952 schreef een gereformeerde broeder in een brief: „We zaten met een heel stel gereformeerden in Den Haag, toen het overlijdensbericht van Prof. Schilder binnenkwam, en we schaamden ons allemaal.

Gek is dat.

We voelen innerlijk allemaal dat de Synode fout heeft gedaan. Prof. Klaas Schilder is reeds voor het gericht geweest. Wij nog niet. Onze Synode en al de Geref. predikanten en al de leden dragen nog een grote verantwoordelijkheid. We zijn schuldig. Ik hoop dat onze herders dat nu ook eens gaan voelen. De schapen zijn nog steeds niet rustig om dat wat er is gebeurd”.

De schapen zijn niet rustig, — maar dat mocht niet gebodschapt worden op de straten van Assen-kelon. Wij schrijven alleen maar over „de tragiek” van de vrijmaking; maar dat is een uiterst gevaarlijk woord. In dat woord relativeren wij de schuld-vraag. Wij moeten „oog hebben voor de relativiteit der dingen”, jawel. Maar wij kunnen ons met een diepe zucht over het vrijgemaakte „absolutisme” niet afmaken van de absolute eisen van God, Die beveelt dat wij in de kerk eerlijk en waarachtig zullen zijn. Wat klagen wij over tragiek? Een iegelijk klage vanwege zijn zonden...

Wij mogen uit de vrijgemaakte Synodemissive niet afleiden, dat de daarin voorkomende uitspraak: „Wij willen ons gaarne weer verenigen met de gemeenschap, die ons uitwierp” niet oprecht gemeend zou zijn.

Prof. Schilder heeft zelf al hartstochtelijk ontkend, dat hij een scheuring zou begeren.

Wij kunnen over dat vrijgemaakte Synodeantwoord wel schrijven: „alleen maar botweg: oordeel, vonnis en verwerping”, — maar wie is er met vonnissen begonnen. Met een variant op Ds Teeuwen: het kon wel eens zijn, dat wij daar op ons sterfbed nog last van zouden hebben.

Er zouden van vrijgemaakte zijde wel andere reacties komen, als zij maar eerst een andere toon zouden horen bij ons. Hoe komt het, dat „De Reformatie” destijds over de „Almelose schuldbelijdenis” kon schrijven: „Wij zijn ervan overtuigd, dat uit het voorstel-Almelo meer eerlijkheid spreekt, dan we tot nu toe vaak ontmoet hebben in allerlei oproepen tot gebed en samenspreking. Inzonderheid de onbewimpelde erkenning, dat een schuldbelijdenis nooit afhankelijk gesteld mag van wat de ander doet, maakt duidelijk, dat hier geworfeld wordt om uit de strikken van de kerkpolitiek verlost te worden?” En dat schreef één van de méést „absolutistische” vrijgemaakten, Ds Kamphuis, over wiens benoeming tot professor grote groepen vrijgemaakten niet zeer te spreken zijn.

Wij kunnen schrijven, dat zij voor allerlei zaken „blind” zijn. Maar hoe komt het dan, dat zij plotseling van een synodale kerkeraad kunnen zeggen: het is **duidelijk**, dat hier **geworfeld** wordt en dat hier **eerlijkheid** spreekt?

Hier is het begin van de weg, die ons uit de impasse kan voeren. „Het volk des Heeren kan nog bidden”, — maar met bidden alleen komen wij er niet. Wij huiveren met Ds Teeuwen over „de bekeringsloosheid van een in begrippen verstand kerkelijk leven”, maar wij kunnen het bij zo'n huivering niet laten.

Eén machtige werkelijkheid kan ons troosten en stimuleren; ik denk aan de prachtige woorden van Prof. Schilder:

„De machtige werkelijkheid, dat het feit der **kerkvergadering** en het feit der **zondevergeving samengaan** en samenwerken, **trilt ook na** in de confessie: dat er buiten de kerk geen zaligheid is. Dat kan nooit zijn, dat men leden uitschakelt van afgescheiden kerken, want ook buiten onze kring kent God de Zijnen, maakt Hij ze zalig, en Hij roept vrij naar Zijn eeuwige zalen toe ook uit hen, die nooit de kerkmuren van binnen hebben bekeken, ook uit hen, die op zolder zitten, apart gebleven met een boekje in een hoekje. Maar als wij

nooit kunnen zeggen, dat wij bij ons hebben het privilege van **zaligmakende kerk** uit ons, toch is ook nooit gezegd, dat het bij de kerk **toevallig** is dat zij staat in Gods gunst. Neen, zegt God, **Ik** breng de kerk bij elkaar en ofschoon er zijn in verzoeking hier en daar, die op **zijpaden** dolen, die geleid worden door een verkeerd beginsel, die samenkomen, waar ze niet **horen** en ofschoon zij van hun kant **zondigen** tegen Mijn vergaderingswil en kracht, **Ik** neem ze toch samen, want de grote kerkvergaderingsactie begint, waar het **Woord** uitgaat, maar ze gaat verder en de Heere Christus zegt: Komt in, gij gezegenden van den Vader. De kerkvergadering gaat door, alle eeuwen, alle dagen; zij is één doorlopende actie, hoewel geen actie zonder enige grenzen. Ik kan nooit de kerk geven van die echte kerkgrenzen. God eert het instituut, verplicht daartoe ook ons, maakt er een conscientiezaak van voor mij, maar Hij blijft vrij van Zijn kant. Hoewel Hij ons bindt aan de eis van kerkvergadering, is Hij toch **vrij** van Zijn eigen wetten en Hij kan roepen waar Hij wil roepen, hoeren en tollenaars en zondaars, gelijk Hij ook doet. En de stroom, die bij ons is, kan Hij doen **verzanden** en doen uitgaan naar een andere plaats”.

God beware de vrijgemaakten en ons voor zo'n verzanding! In 1840 ging een commissie van de Synode te Amsterdam naar Ds Scholte om hem bij monde van De Cock te zeggen: „Gij zijt in de naam des Heren geschorst”. Daarop volgde een hooggaande (niet hoogstaande) woordenstrijd, waaraan Ds Ledebor een einde maakte door luid-op te bidden: „**ALMACHTIGE GOD, BEKEER ONS!... AMEN!**”

Wie zal vandaag zo zijn stem verheffen in onze kerkzalen? Het is de enige bede die past in de impasse, waarin wij onszelf gebracht hebben.

Ik was van plan over deze afwijzing in ons blad een en ander te zeggen.

Evenwel: de hoofdzak van wat ik zeggen wilde wordt reeds in dit artikel van Okke Jager gezegd.

Wie goed toeziet merkt tot zijn grote vreugde in de synodale kerken een steeds groeiende onrust over wat in de veertiger jaren daarin is geschied.

Dat is een gebedsverhoring!

Laten we rustig verder blijven getuigen tegen wat de Here heeft bedroefd — allereerst in eigen kring.

Rustig, trouw, krachtig, onverzettelijk, ons in alles bindend aan Christus' wet voor de kerk — voor alles in „eigen” kerken.

Dat wil ook zeggen: zonder hoogmoed, bitterheid, haat, laatdunkendheid, rancune, resentment, leedvermaak — speciaal ten opzichte van de broeders met wie we samen naar één avondmaalstafel gaan.

„Wie weet” wat God uit de crisis waarin het kerkelijke leven in ons land veelszins verkeert nog laat groeien!

Er ga een ononderbroken gebed op voor de ware reformatie, de werkelijke opbouw van Christus' éne, heilige, algemene kerk — vóór alles voor zover dat „eigen” kerken betreft.

C. V.

MEDEDELING

Degenen, die zich wensen op te geven als lid of begunstiger van de Prof. Chr. Reclaseringsvereniging, moge ik er op attent maken, dat ze dit kunnen doen bij het

Centraal Bureau der P.C.R.V.,

Fred. Hendriklaan 32, 's-Gravenhage.

Giro-nr. 147250 t.n.v. het Centraal Bureau der P.C.R.V.

Huizum.

J. v. DIJK.

KERKNIEUWS

Intree. Ds H. H. v. d. Linden deed 23 nov. j.l. zijn intree in de Vrije Gereformeerde Kerk te Kaapstad met een preek over Jes. 8 : 16. Hij was 's morgens bevestigd door Dr C. v. d. Waal van Pretoria.

Ds J. Scheltens deed zijn intree in de Geref. Kerk van Blija. Zijn intreetekst was 1 Kor. 1 : 1—3.

Ambtsjubileum. Ds E. Teunis van Monster vierde 10 dec. zijn zilveren ambtsjubileum.

Kerkbouw. De kerk van Heerenveen nam een eigen gebouw in gebruik. Het is de keurig gerestaureerde oude A-Kerk. Het gebouw

bevat behalve een prachtige kerkzaal ook nog een vergaderzaal, kerkeraadskamer enz. Bij de ingebruikneming ervan gaf Ds J. van Dijk een boeiend overzicht van de geschiedenis der kerk van Heerenveen.

Preekconsent. De classis Gouda-Leiden-Woerden verlende preekconsent, voor het tijdvak van 1 jan. 1959—30 juni d.a.v., aan stud. D. Noort, Dubbele buurt 1 te Rijnsburg.

Kerkelijke Arbeid in de Nieuwe Polder. Afgevaardigden van de Kerken van de Noord-Oost-Polder, Harderwijk en Kampen spraken samen over de geestelijke verzorging van brs. en zrs. die of reeds woonachtig zijn of zich in de toekomst zullen vestigen in de polder Oost-Flevoland.

De afgevaardigden kwamen met de volgende voorstellen:

1. dat deze drie kerken (t.w. Harderwijk, N.O.P., Kampen) één centraal lichaam zullen hebben, te benoemen uit de afgevaardigden van deze kerken, om het aanspraakadres te zijn voor de Directie-Wieringermeer.

2. dat het noordelijk deel van de nieuwe polder voorlopig komt onder de bearbeiding van de kerk van Kampen.

3. dat de onkosten verbonden aan de geestelijke bearbeiding van Oost-Flevoland zullen worden bestreden uit de opbrengst van de collecten voor de N.O.P.

4. dat, indien de kerk des Heeren te Oost-Flevoland zal worden geïnstitueerd, de opbrengst van de collecten voor de N.O.P. aan die kerk zal worden overgedragen.

THEOLOGISCHE HOGESCHOOL

Korte Notulen

van de vergadering van de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool van „De Gereformeerde Kerken in Nederland”, in het gebouw der Hogeschool op 15 december 1958.

Art. 1. Na opening door de President, Ds D. van Dijk, blijkt dat alle deputaten-curatoren ter vergadering aanwezig zijn. Van de Hoogleraren kwam Prof. C. Veenhof later ter vergadering.

Art. 2. De notulen van de vergaderingen van 15 september en 3 oktober werden gelezen en vastgesteld.

Art. 3. Naar aanleiding van de Notulen werd besloten dat de President en de Assessor een onderhoud zullen vragen met één der Lectoren ter zake van de honorering der lectoren.

Art. 4. INGEKOMEN STUKKEN:

a. Een Series Lectionum ad interim, welke gepasseerd wordt;

b. Twee berichten van voorgenomen huwelijk en een geboorteb Bericht, welke de sekretaris reeds beantwoordde.

c. De besluiten der generale synode van Bunschoten-Spakenburg inzake de Theologische Hogeschool. De vergadering nam hiervan kennis en regelde de uitvoering hiervan.

d. Het november-nummer van „Ruimte”; wordt terzijde gelegd.

e. Adres-wijziging van Ds D. Vreugdenhil. Zijn adres is thans: Groot Weezenland 32, Zwolle.

f. Brief van K. W. te G. — overzo van de Kerk te E. — en idem van de Kerk te V.; allen betrekking hebbende o.m. op de verhoudingen binnen de kring der Hogeschool. Nog is er een brief van Ds K. te D., waarvan de inhoud met het te voren genoemde samenhangt.

De President deed na lezing dezer brieven mededeling van de handelingen van het Moderamen in dezen. Na brede en broederlijke bespreking wordt een antwoord aan adressanten vastgesteld.

Art. 5. Het Moderamen wordt herbenoemd: Ds D. van Dijk, President, Ds J. van Bruggen, Assessor, Ds D. Vreugdenhil, Sekretaris.

Art. 6. De colleges zullen bezocht worden tussen Kerst- en Paasvacantie door de deputaten-curatoren Ds J. Hettinga en Ds D. Vreugdenhil en tussen de Paas- en Grote-vacantie door de deputaten-curatoren Ds H. Veltman en Ds F. de Vries.

Art. 7. Bij de rondvraag worden nog enkele, verder niet te vermelden zaken besproken.

Art. 8. Na dankzegging bij monde van Ds J. Hettinga sluit de President de vergadering.

Voor de deputaten-curatoren,

J. VAN BRUGGEN,

Assessor.